

Н. С. Мороз

Навчально-науковий інститут права та психології
Національного університету “Львівська політехніка”,
фахівець деканату повної вищої освіти

ДЕРЖАВНА ІНФОРМАЦІЙНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ У СФЕРІ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ

© Мороз Н. Д., 2015

Розглядаються питання щодо формування державної інформаційної політики України у сфері інформатизації діяльності органів державної влади, що дають змогу створити якісно новий рівень оперативності та зручності отримання організаціями та громадянами державних послуг та інформації про результати діяльності органів державної влади.

Ключові слова: інформація, інформатизація, інформаційна політика, державні послуги, електронне урядування, електронний документ, електронний підпис.

Н. С. Мороз

ГОСУДАРСТВЕННАЯ ИНФОРМАЦИОННАЯ ПОЛИТИКА УКРАИНЫ В СФЕРЕ ИНФОРМАТИЗАЦИИ ОРГАНОВ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ВЛАСТИ

Рассматриваются вопросы формирования государственной информационной политики Украины в сфере информатизации деятельности органов государственной власти, что позволит создать качественно новый уровень оперативности и удобства получения организациями и гражданами государственных услуг и информации о результатах деятельности органов государственной власти.

Ключевые слова: информация, информатизация, информационная политика, государственные услуги, электронное управление, электронный документ, электронная подпись.

N. S. Moroz

STATE INFORMATION POLICY IN UKRAINE INFORMATION ACTIVITIES OF GOVERNMENT

In the article the issue of formation of state information policy of Ukraine in the field of information of public authorities, which will create a new level of speed and convenience of citizens and organizations to obtain government services and information on the performance of public authorities.

Key words: information, information, information policy, government services, e-government, electronic document, electronic signature.

Постановка проблеми. Сьогодні розвинені країни світу цілеспрямовано регулюють відносини в інформаційному просторі, під яким розуміється простір щодо юрисдикції відповідної держави, а також приймають необхідні законодавчі акти, перебудовують діяльність органів державної влади, які відповідають за формування і реалізацію державної політики інформатизації.

Натомість рівень використання сучасних інформаційних технологій у нашій державі залишається недостатнім для кардинального підвищення ефективності діяльності органів державної влади. Для досягнення цієї мети розробляються організаційні та правові механізми створення і ведення системи порталів державних послуг, що забезпечують вільний доступ користувачам інформаційно-телекомунікаційної мережі Інтернет до систематизованої інформації про державні послуги, а також механізми, що забезпечують ефективну електронну взаємодію одержувачів державних послуг з органами державної влади, які надають державні послуги, зокрема з використанням електронних документів, засвідчених електронним цифровим підписом.

Аналіз дослідження проблеми. Питання, що стосуються різних аспектів отримання, зберігання, використання, захисту інформації тощо, є предметом дослідження багатьох учених, зокрема: В. Авер'янова, І. Арістової, І. Бачило, К. Беякова, Ю. Битяка, В. Білоуса, Т. Гамана, Є. Додіна, С. Єсімова, С. Гуцу, Р. Калюжного, В. Колпакова, В. Копилова, Б. Кормича, В. Ліпкана, О. Логінова, О. Олійника, В. Ортинського, О. Остапенка, А. Плитка, Г. Почепцова, В. Цимбалюка, Х. Ярмакі та ін.

Мета роботи – дослідити державну інформаційну політику України у сфері інформатизації діяльності органів державної влади крізь призму реформування системи державного управління, як однієї з важливих умов соціально-економічного розвитку держави.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні фактично немає такої країни у світі, яка б не постала перед серйозним викликом здійснення інноваційних реформ через використання інформаційно-комунікаційних технологій, сучасних знань та інформації у політичній, економічній та соціальній сферах. Це реформування повинно відбуватися не спорадично, а в контексті і національних, і міжнародних стратегій.

Так, обов'язковою частиною підготовчих заходів для приєднання до Європейського Союзу є створення в країнах-кандидатах умов для побудови інформаційного суспільства. Тому у рамках Національної програми інтеграції України в ЄС передбачається вирішення низки загальнодержавних проблем, зокрема: гармонізація існуючих і розробка нових законодавчих актів з інформатизації в Україні, відповідно до вимог ЄС та імплементації положень європейських нормативних актів, що регулюють відносини у сфері інформації та інформатизації; формування стратегії та основ державної політики підтримки розвитку українського сегменту мережі Інтернет, сприяння розповсюдженню різноманітної і достовірної інформації про Україну за допомогою мережі Інтернет, забезпечення інформаційної відкритості суспільства; сприяння доступу фізичних і юридичних осіб до світових інформаційних ресурсів тощо.

У зв'язку з глобальною перебудовою політичних та економічних процесів в країні стали вживатися істотні заходи щодо якісного перетворення органів державного управління, які полягали насамперед в деполітизації державних структур.

Держава – це найважливіший інститут громадянського суспільства. Саме держава, незважаючи на істотні еволюційні зрушення в її формах, і в ХХІ столітті залишається центральним соціально-політичним інститутом, що організує порядок суспільних відносин і всередині своєї території та простору, і в процесах міжнародного та глобального простору.

Сучасний період зміни парадигм істотно відрізняється від інших історичних періодів тим, що спроби зміни характеристик державності пов'язані з масовим застосуванням результатів науково-технічного прогресу у галузі інформатизації. Такий прогрес дуже впливає на механізм обробки, передачі і використання інформації, особливо на обсяг, швидкість і якість інформаційних ресурсів прийняття управлінських рішень [1].

Комп'ютерні системи та телекомунікації створюють автоматизовані можливості прискорення і підвищення якості управлінських процесів. Технологічні можливості зміни характеру управління використовуються під час проектування моделей зміни державних механізмів, а результати моделювання не можуть не відбиватися на практиці державного управління.

Упродовж останніх років у житті українського суспільства спостерігається спроба відновити державні підходи в управлінні суспільством. Це проявляється і в антикризових програмах, і в сфері національної безпеки, і в міжнародній сфері. Збіг у часі історичного досвіду відродження державної моделі управління суспільством (за якісних її трансформацій) та інформаційної модернізації усіх сфер життя створює унікальні умови для суспільного прогресу.

Потреба в оптимальній системі державної влади зумовлена і невідкладними соціально-економічними проблемами, завданнями підвищення рівня і якості життя населення, і зміною ролі держави, перетворенням її з наглядча у партнера, що діє в інтересах суспільства. Сучасні перетворення у цій сфері спрямовані на скорочення адміністративного тиску на підприємницькі структури, наведення належного порядку у сферах, де присутнє надлишкове державне втручання. Ключовою тут повинна стати теза про те, що ефективність діяльності держави визначається не стільки широтою охоплення контрольованих нею сфер, скільки реальним дотриманням громадських інтересів, дієвістю політичних і правових механізмів у державі.

Синхронізація названих тенденцій (реформування державності та масової інформатизації) дає змогу виявити і знизити вплив традиційних дисонансів у суспільстві (наприклад, кризи керованості, корупції, правового нігілізму). Поєднання цілей і завдань адміністративної реформи та інформаційних перетворень не тільки формує логічні підстави у процесі державних перетворень, але й допомагає створити раціональніші моделі суспільного прогресу.

Тому не випадково у текстах концепцій державних та інформаційних перетворень спостерігаються збіги базових параметрів державної політики: цілей, завдань, принципів і основних напрямів діяльності.

Головним змістом державної інформаційної політики є створення умов для розвитку інформаційної сфери функціонування держави та її сталий розвиток. Розвиток інформаційної сфери пов'язаний насамперед із задоволенням інформаційних потреб держави. Це проявляється у забезпеченні створення і використання інформаційних ресурсів державного управління, документуванні інформації, інформаційній взаємодії та документообігу, зміцненні інформаційної дисципліни у державному апараті [2, с. 43–45].

Як зазначалося вище, сьогодні склалися сприятливі умови для вдосконалення системи державного управління, підвищення якості надання державних послуг населенню і організаціям, підвищення результативності та прозорості роботи державного апарату, послідовного викорінення корупції на основі широкого застосування інформаційних технологій у діяльності органів державної влади.

Реалізовані програми соціально-економічного розвитку та модернізації системи державного управління передбачають заходи, спрямовані на: підвищення кваліфікації державних службовців та рівня технічної оснащеності державної служби; забезпечення інформаційної відкритості та прозорості процедур розроблення та прийняття державних рішень, реалізації прав громадян на доступ до інформації про діяльність органів державної влади; формування сучасної телекомунікаційної інфраструктури на території країни; забезпечення зростання обсягів фінансування державних програм і проектів, які передбачають використання інформаційних технологій у діяльності органів державної влади; поширення досвіду успішного використання інформаційних технологій у діяльності органів державної влади тощо.

Виконання цих заходів створює необхідні передумови для широкого впровадження інформаційних технологій та їх використання у діяльності органів державної влади.

Національна інформаційна політика України визначається Конституцією України (1996 р.), Законами України “Про наукову і науково-технічну діяльність” (1991 р.), “Про інформацію” (1992 р.), “Про науково-технічну інформацію” (1993 р.), “Про захист інформації в автоматизованих системах” (1994 р.), “Про друковані засоби масової інформації” (1992 р.), “Про авторське право та суміжні права” (1993 р.), “Про національний архівний фонд і архівні установи” (1993 р.), “Про телебачення і радіомовлення” (1995 р.), “Про Концепцію Національної програми інформатизації” (1998 р.), “Про Національну програму інформатизації” (1998 р.), “Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007 – 2015 роки”, а також іншими чинними нормативними актами

загального і спеціального змісту, в яких визначені співвідношення верховенства міжнародних норм і національні пріоритети у вказаній сфері.

Законом України “Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки”, який був прийнятий 9 січня 2007 року визначено, що одним з головних пріоритетів України є прагнення побудувати орієнтоване на інтереси людей, відкрите для усіх і спрямоване на розвиток інформаційне суспільство, в якому кожен міг би створювати і накопичувати інформацію та знання, мати до них вільний доступ, користуватися і обмінюватися ними, щоб надати можливість кожній людині повною мірою реалізувати свій потенціал, сприяючи суспільному і особистому розвитку та підвищуючи якість життя [3].

Водночас ступінь розбудови інформаційного суспільства в Україні порівняно із світовими тенденціями є недостатнім і не відповідає потенціалу та можливостям України, оскільки створення інфраструктури для надання органами державної влади та органами місцевого самоврядування юридичним і фізичним особам інформаційних послуг з використанням мережі Інтернет відбувається повільно.

Так, система виконавчої влади і сьогодні залишається доволі закритою для громадян і бізнесу. Результати наукових та соціологічних досліджень стану системи державного управління також свідчать про низьку ефективність державної влади, корумпованість державного апарату, падіння довіри громадян до державних інститутів і державних службовців [4, с. 272–273].

Тому держава приймає заходи, спрямовані на реформування адміністративної системи з метою підвищення ефективності державного управління та кардинального поліпшення діяльності органів виконавчої влади на основі переходу на масове використання інформаційних комунікативних технологій (ІКТ).

У зв'язку з цим розроблено концептуальні офіційні документи, в яких визначені основні положення державної політики у галузі інформатизації органів державної влади України, закони України: “Про Національну програму інформатизації” [5]; “Про Концепцію Національної програми інформатизації” [6]; “Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації” [7]; “Про електронний цифровий підпис” [8]; “Про адміністративні послуги” [9]; “Про електронні документи та електронний документообіг” [10] та ін.

У цих концептуальних документах сформульовані базові положення державної політики у галузі вдосконалення діяльності органів державної влади та підвищення її ефективності на основі використання автоматизованих систем та інформаційних комунікаційних технологій: цілі і завдання, принципи та основні напрями.

Так, в Законі України “Про Концепцію Національної програми інформатизації” зазначається, що державна політика інформатизації формується як складова частина соціально-економічної політики держави загалом і спрямовується на раціональне використання промислового та науково-технічного потенціалу, матеріально-технічних і фінансових ресурсів для створення сучасної інформаційної інфраструктури в інтересах виконання комплексу поточних та перспективних завдань розвитку України, як незалежної демократичної держави з ринковою економікою [6].

Особливе місце для ефективної роботи органів державної влади посідає Закон України “Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації” [7]. Він, відповідно до Конституції України, визначає порядок всебічного і об'єктивного висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування засобами масової інформації і захисту їх від монопольного впливу органів тієї чи іншої гілки державної влади або органів місцевого самоврядування, і є складовою частиною законодавства України про інформацію.

У цьому законі зазначається, що засоби масової інформації України відповідно до законодавства України мають право висвітлювати усі аспекти діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Органи державної влади та органи місцевого самоврядування зобов'язані надавати засобам масової інформації повну інформацію про свою діяльність через відповідні інформаційні служби органів державної влади та органів місцевого самоврядування,

забезпечувати журналістам вільний доступ до неї, крім випадків, передбачених Законом України “Про державну таємницю”, не чинити на них будь-якого тиску і не втручатися в їх виробничий процес. Засоби масової інформації можуть проводити власне дослідження і аналіз діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб, давати їй оцінку, коментувати [7].

Водночас варто зазначити, що підвищення ефективності державної системи управління суспільством на основі використання інформаційних технологій є структурною складовою комплексної постійно оновлюваної форми реалізації державної інформаційної політики. Одним із самостійних її елементів є створення інформаційної технології “Електронне урядування”.

У сучасних словниках з мовознавства визначення термінів “електронне урядування” та “електронний уряд” відсутнє, тому лінгвістично його визначити неможливо, оскільки вживання слова “електронне” при поєднанні зі словами “урядування, “уряд” вибране з великим ступенем умовності, як і інші поняття: “електронна інформація”, “електронний документ”, “електронний підпис” і усі інші видові назви, що позначають нові різновиди продукції цифрової цивілізації третього тисячоліття.

Натомість у розпорядженні Кабінету Міністрів України “Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні” зазначається, що електронне урядування є одним з інструментів розвитку інформаційного суспільства, впровадження якого сприятиме створенню умов для відкритого і прозорого державного управління. Електронне урядування – це форма організації державного управління, яка сприяє підвищенню ефективності, відкритості та прозорості діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування з використанням інформаційно-телекомунікаційних технологій для формування нового типу держави, орієнтованої на задоволення потреб громадян.

Головною складовою електронного урядування є електронний уряд – єдина інфраструктура міжвідомчої автоматизованої інформаційної взаємодії органів державної влади та органів місцевого самоврядування між собою, з громадянами і суб’єктами господарювання [11].

Відповідно до цього Розпорядження, основними принципами електронного урядування є:

- прозорість і відкритість;
- конфіденційність та інформаційна безпека;
- єдині технічні стандарти і взаємна сумісність;
- орієнтованість на інтереси і потреби споживачів послуг.

З урахуванням переваг технологій електронного урядування завданнями із забезпечення розвитку електронного урядування в Україні є:

- забезпечення захисту прав громадян на доступ до державної інформації;
- залучення громадян до участі в управлінні державними справами;
- удосконалення технологій державного управління;
- підвищення якості управлінських рішень;
- подолання “інформаційної нерівності”, зокрема за допомогою створення спеціальних центрів (пунктів) надання інформаційних послуг, центрів обслуговування населення (кол-центрів), веб-порталів надання послуг;
- організація надання послуг громадянам і суб’єктам господарювання в електронному вигляді з використанням Інтернету та інших засобів, насамперед за принципом “єдиного вікна”;
- надання громадянам можливості навчатися протягом усього життя;
- деперсоніфікація надання адміністративних послуг з метою зниження рівня корупції у державних органах;
- організація інформаційної взаємодії органів державної влади та органів місцевого самоврядування на основі електронного документообігу з використанням електронного цифрового підпису;
- забезпечення передачі і довгострокового зберігання електронних документів у державних архівах, музеях, бібліотеках, підтримки їх в актуалізованому стані та надання доступу до них.

Висновки. Підсумовуючи, можемо констатувати, що існуюча у державі ситуація, поки що не дає змоги забезпечити новий рівень якості державного управління та надання послуг організаціям і громадянам на основі інформаційно-комунікаційних технологій та значно знижує ефективність витрачання бюджетних коштів на створення і розвиток державних інформаційних систем. Отримання необхідної інформації та державних послуг здебільшого вимагає безпосереднього звернення організацій та громадян до органів державної влади, формування запитів та надання необхідної інформації на паперовому носії.

Надання послуг, що передбачають міжвідомчу взаємодію або звернення громадян до кількох відомств, пов'язане сьогодні з великою втратою часу і тривалими затримками через відсутність взаємодії між відповідними відомчими інформаційними системами, що створює великі незручності для громадян. Проблеми, що перешкоджають підвищенню ефективності використання інформаційно-комунікаційних технологій у діяльності усіх державних органів, мають комплексний міжвідомчий характер і не можуть бути вирішені на рівні окремих органів державної влади. Формування "Електронного урядування" вимагає проведення скоординованих організаційно-технологічних заходів і погоджених дій органів державної влади у межах єдиної державної політики.

1. Беляков К. І. *Інформатизація в Україні: проблеми організаційного, правового та наукового забезпечення: моногр.* / К. І. Беляков. – К.: КВІЦ, 2008. – 576 с. 2. Кохановська О. В. *Правове регулювання у сфері інформаційних відносин: моногр.* / О. В. Кохановська. – К.: Національна академія внутрішніх справ України, 2001. – 212 с. 3. *Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки / Закон України від 9 січня 2007 року // Відомості Верховної Ради України.* – 2007. – № 12. – Ст. 102. 4. Гаман Т. В. *Проблемні питання нормативно-правового забезпечення інформаційної діяльності органів державного управління (регіональний аспект) / Т. В. Гаман // Університетські наукові записки.* – 2005. – № 1–2 (13–14). – С. 272–276. 5. *Про Національну програму інформатизації: Закон України від 04.02.1998 р. № 74/98-ВР // Відомості Верховної Ради України.* – 1998. – № 27–28. – Ст. 181. 6. *Про Концепцію Національної програми інформатизації: Закон України від 04.02.1998 р. № 75/98-ВР // Відомості Верховної Ради України.* – 1998. – № 27–28. – Ст. 182. 7. *Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації: Закон України від 23.09.1997 р. № 539/97-ВР // Відомості Верховної Ради України.* – 1997. – № 49. – Ст. 299. 8. *Про електронний цифровий підпис: Закон України від 22.05.2003 р. № 852-IV // Відомості Верховної Ради України.* – 2003. – № 36. – Ст. 276. 9. *Про адміністративні послуги: Закон України від 06.09.2012 р. № 5203-VI // Відомості Верховної Ради України.* – 2013. – № 32. – Ст. 409. 10. *Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22.05.2003 р. № 851-IV // Відомості Верховної Ради України.* – 2003. – № 36. – Ст. 275. 11. *Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 13 грудня 2010 р. № 2250-р. [Електронний ресурс].* – Режим доступу: [<http://zakon.rada.gov.ua/go/2250-2010-%d1%80>].